

Beata Raszka

PRACE BADAWCZE W WIELKOPOLSKIM PARKU NARODOWYM¹

Research work in Wielkopolski National Park

Abstract

This work is a summary of systematic research conducted, reported, and registered on the terrain of Wielkopolski National Park in 1992 and 1993. Included are the time period encompassed by the work and subject of the research.

KEY WORDS: Wielkopolska National Park, national park research laboratory, scientific subjects

Parki narodowe są obszarami poddanymi intensywnym badaniom naukowym. Unikatowa flora i fauna, warunki przyrodnicze swoiste dla jednostki geobotanicznej, zachowanie znacznych wartości naturalnych sprzyjają pracy badawczej. Nie zawsze jednak osiągnięcia są należycie dokumentowane; często ulegają rozproszeniu - czasem ze względu na brak środków na publikację, czasem (szczególnie materiały dowodowe) z powodu kłopotów z ich przechowywaniem, a innym razem - choć już coraz rzadziej - z uwagi na brak zainteresowania i pomocy ze strony administratorów terenu badań.

W 1992 r. z inicjatywy Rady Naukowej WPN wprowadzono tryb rocznych sprawozdań z prac badawczych. Złożenie pisemnej relacji z przebiegu badań i uzyskanych wyników jest warunkiem otrzymania zezwolenia na prowadzenie badań w następnym roku. W ten sposób zdyscyplinowano badaczy, szczególnie magistrantów, unormowano sposób wydawania zezwoleń, a co najważniejsze - uzyskano niezwykle cenne informacje dotyczące zakresu i celowości podejmowanych przedsięwzięć - z jednej strony, a z drugiej efektywności prowadzonych prac.

Preferencje tematyczne badaczy. Sprawozdawczy rok 1992 zamknięto 43 sprawozdaniami, z czego 2 stwierdzały zaniechanie prac badawczych w WPN w 1992 r. Postałych 41 sprawozdań można pogrupować w cztery bloki tematyczne:

¹Niniejsze podsumowanie opiera się jedynie na ankietach wypełnionych i odesłanych przez badaczy - w dużej mierze na zasadzie dobrowolności. Szczególnie trudno uzyskać informacje od słuchaczy studiów zaocznych, z którymi kontakt, nawet poprzez osobę promotora pracy magisterskiej i uczelnię, jest utrudniony. Zapewne istnieją więc opracowania, które umknęły uwadze autorki.

1. botanika - 15 prac, w tym :
 - inwentaryzacja - 4
 - zmiany w czasie - 7
 - badania populacyjne - 1
 - fitosocjologia - 1
 - grzyby - 2
2. zoologia - 19 prac, w tym:
 - inwentaryzacja - ssaki i ich pasożyty - 3
 - owady - 7
 - ichtiofauna - 1
 - gady - 1
 - płazy - 1
 - ptaki - 1
 - ekologia gatunku - 4
 - restytucja gatunku ginącego - 1
3. geologia i geomorfologia - 3 prace,
4. monitoring zagrożeń - 4 prace.

Prace inwentaryzacyjne mają wartość poznawczą i wartość dokumentu, wnosząc bardzo cenne dane do kompleksowego poznania zasobów przyrodniczych Parku. Szczególnie cenne dla Dyrekcji WPN są prace wskazujące możliwości usprawnienia zarządzania (Bednorz, Grzebień) i dzięki temu poprawy warunków środowiska. Na Wydziale Leśnym AR (Jasińska-Guzowska) opracowano interesujący sposób wykorzystania i zagospodarowania turystycznego WPN, jak również zaproponowano sposób przeciwdziałania, a także zmniejszenia skutków zniszczeń powodowanych przez turystów. Na podkreślenie zasługują prace o cechach monitoringu przyrodniczego (Burchardt, Nagengast, Messyasz, Bednorz) i kontynuacja badań zmian wewnątrzpopulacyjnych gatunków rzadkich i chronionych prowadzona przez TiR-AWF. Badań populacyjnych do czasu ich podjęcia przez TiR (Kat. Ekologii Człowieka) w WPN nie prowadzono.

Preferencje terytorialne badaczy. Inwentaryzacja gatunków obejmuje obszar całego Parku. W przypadku innych tematów teren obserwacji zawężony jest do fragmentów WPN. Najdokładniej penetrowane są okolice Osowej Góry, w tym jezior Kociołka i Budzyńskiego. Kompleksowo, acz niezamierzenie, gdyż badania prowadzone są indywidualnie przez różnych badaczy z różnych ośrodków, opracowywane jest otoczenie Jeziora Góreckiego - sama misa jeziorna (geomorfologia i geologia stref brzegowych - Nowaczyk, zagrożenia wynikające z ekspansji turystycznej - Jasińska-Guzowska, ichtiofauna - Mastyński, glony - Suszka, Wajer).

Generalnie rzecz ujmując - przede wszystkim eksplorowane są tereny Parku objęte ochroną ścisłą. Poza zainteresowaniami leżą, lub marginalnie (nieliczne tematy - np. Bednorz) potraktowane zostały obszary Parku użytkowane gospodarczo lub w przebudowie (rezerwaty częściowe, enklawy osadnicze).

W 1993 r. uzyskano informacje od 42 autorów lub zespołów badawczych.

Preferencje tematyczne. Podstawowe grupy tematów, wyodrębnione w 1992 r., pozostały niezmienione:

1. botanika - 17 prac, w tym:
 - inwentaryzacja - 6
 - monitoring przyrodniczy - 7
 - populacjonizm - 1
 - fitosocjologia (zbiorowiska na gruntach porolnych) - 1
 - grzyby - 2
2. zoologia - 13 prac, w tym:
 - inwentaryzacja - 11
 - monitoring przyrodniczy - 2
3. monitoring środowiska - 7 prac, w tym:
 - metale ciężkie w tkankach, biopierwiastki - 6
 - pH gleb - 1
4. geologia i geomorfologia - 3 prace,
5. socjologia - 1
6. zagospodarowanie turystyczne - 1

Zasadnicze dyscypliny prac pozostały te same (botanika, zoologia, geomorfologia). Poszerzył się blok tematów związanych z monitorowaniem środowiska przyrodniczego (grupa prac prowadzonych przez Zakład Analizy Wody i Gruntu UAM). Pojawiła się praca socjologiczna (TiR-AWF), prezentująca postawy mieszkańców wobec WPN (Kosmacz). Niekonwencjonalnie potraktowano zagadnienia związane z zagospodarowaniem turystycznym - tym razem przedstawiając problemy tzw. "łagodnej turystyki" i sposoby kształtowania świadomości społecznej (Zątek, Bogucki).

Cenne informacje przyniosły prace prowadzone w kolejnych rezerwach Parku - Skrzynce, Puszczykowskich Górach i Pod Działem. Uwagę zwracają badania, jakim poddano jeziora niezrezerwowane o statusie kąpielisk: Jarosławieckie, Lipno, Rosnowskie Duże i Małe. Uzyskany dzięki temu materiał porównawczy może posłużyć do sporządzenia przyszłych planów ochrony ekosystemów wodnych WPN i pozwoli na doraźne

modyfikowanie sposobu gospodarowania zasobami wodnymi Parku. Utylitarny charakter mają badania nad sukcesją rekreacyjną gruntów porolnych (Janyszek), tym ważniejsze w chwili, gdy WPN stoi przed możliwością przejęcia ziemi uprawnej z byłych PGR.

W sferze zainteresowań badaczy znalazły się nowe grupy gatunków i nowe gatunki. Ważne, że w 1993 r. wrócono do badań przerwanych w 1992 r. (nietoperze - oprac. Jurczyszyn). Cenne jest ukierunkowanie prac na poznanie interakcji wewnątrzpopulacyjnych i prawidłowości zachowania się grup gatunków (np. wieloletnie zmiany fitoplanktonu jezior rezerwatowych - Zakł. Hydrobiologii UAM) oraz ich reakcji na zmianę warunków środowiska. Szereg prac - szczególnie zoologicznych - zajmuje się ekologią gatunku (Bednorz, Osiejuk).

Preferencje terenowe. Do badań w 1993 r. włączono nowe ekosystemy - wspomniane wyżej rezerwy: jezioro Skrzynka, Puszczykowskie Góry, Pod Dziadem. Cieszy zainteresowanie obszarami nierezerwatowymi: jeziorami Jarosławieckim, Lipnem, Rosnowskim Dużym i Małym oraz, co Dyrekcja WPN wielokrotnie postulowała, terenami poddanymi działalności gospodarczej.

Dyrekcja Wielkopolskiego Parku Narodowego szczególnie ceni i poważa ten rodzaj współpracy, pozwalający na poznawanie i dokumentowanie zasobów przyrodniczych WPN. Jednocześnie realizuje statutowy obowiązek wszystkich parków narodowych - prowadzenia obserwacji zjawisk przyrodniczych. Z drugiej strony poszerzenie danych o badaniach pozwala pracownikom Parku udzielać wskazówek magistrantom poszukującym pomocy, tych, dotyczących kontaktów z innymi badaczami, i merytorycznych, związanych z tematyką i zakresem prac.

Wiele z przytoczonych tu tematów jest kontynuacją z 1992 r.; kilka planowanych jest jako wieloletnie lub powtarzane w sekwencjach czasu. Z tego powodu stanowią one dla Dyrekcji WPN szczególnie ważne źródło informacji, pozwalając na uchwycenie prawidłowości i kierunków przebiegu procesów przyrodniczych.

Jeśli WPN skorzysta z uprawnień dających mu możliwość ustalania priorytetów badawczych, np. w stosunku do realizowanych tu prac magisterskich, będzie można uzyskiwać materiały nie zdublowane, lecz interdyscyplinarne i kompleksowe opracowania wybranych procesów, zjawisk i ekosystemów.

Załącznik 1. Prace badawcze rejestrowane przez WPN
Appendix 1. Research work registered in Wielkopolska National Park

Botanika

- BURCHARDT L. 1992/1993: Wpływ łożyska na zbiorowiska glonów planktonowych i bentosowych 4 jezior WPN. (Zakł. Hydrobiologii UAM).
- BURCHARDT L., MESSYASZ B. 1992/1993: Wieloletnie zmiany dominantów fitoplanktonowych dwóch jezior WPN. (Zakł. Hydrobiologii UAM).
- BURCHARDT L., NAGENGAST B. 1992/1993: Wieloletnie zmiany makrofitów dwóch jezior WPN. (Zakł. Hydrobiologii UAM).
- BURCHARDT L., SIEPAK A., SIEPAK J. 1992/1993: Glony Jeziora Jarosławieckiego, na tle warunków fizyko-chemicznych (Zakł. Hydrobiologii UAM, Zakł. Analizy Wody i Gruntów UAM).
- BURCHARDT L., ZIELIŃSKI P. 1992/1993: Wpływ antropopresji na fitoplankton dwóch różnych troficznie jezior WPN. (Zakł. Hydrobiologii UAM).
- CHOCHOLSKA E., LEMBIĆ M., ZĄTEK W. 1992/1993: Badania populacyjne wybranych gatunków chronionych występujących na obszarze WPN. (Zakł. Ochrony Środ. Przyr. TiR-AWF).
- JANYSZEK S. 1993: Kształtowanie się zbiorowisk roślinnych na zalesionych gruntach porolnych na terenie WPN. (Zakł. Ekol. Roślin i Ochrony Środ. UAM).
- MACHOWIAK D. 1992/1993: Flora glonów jeziora Kociołek. (Zakł. Hydrobiol. UAM).
- MESSYASZ B. 1992/1993: Zmiany fitoplanktonu Jez. Góreckiego w latach 1952-1991. (Zakł. Hydrobiol. UAM).
- RZEPKA D. 1993: Mikrofitocenozy synuzjalne z dominacją mszaków w rezerwacie Pod Działem w WPN. (Zakł. Ekol. Roślin i Ochrony Środ. UAM).
- SIATECKA D. 1992: Zbiorowiska zaroślowe południowej części WPN. (Zakł. Ekol. Roślin i Ochrony Środ. UAM).
- SUSICKA M. 1992/1993: Udział macromycetes w fitocenozach *Viola odoratae-Ulmetum* i *Ficario-Ulmetum campestris* w rez. Puszczykowskie Góry w WPN. (Zakł. Ekol. Roślin i Ochrony Środ. UAM).
- SUSZKA J. 1992/1993: Flora glonów rezerwatowej części Jez. Góreckiego. (Zakł. Hydrobiol. UAM).
- WAJER K. 1992/1993: Flora glonów zachodniej części Jez. Góreckiego. (Zakł. Hydrobiol. UAM).
- WILCZYŃSKA I. 1992/1993: Udział macromycetes w fitocenozach łągi *Astrantio-Fraxinetum* w rez. Puszczykowskie Góry w WPN. (Zakł. Ekol. Roślin i Ochrony Środ. UAM).
- ZIELIŃSKI P. 1992/1993: Zmiany planktonu jeziora Kociołek w latach 1934-1991. (Zakł. Hydrobiol. UAM).
- ZIELIŃSKI P. 1993: Fitoplankton jezior Kociołka i Góreckiego (Zakł. Hydrobiol. UAM).
- ŻUKOWSKI W. 1992/1993: Flora roślin naczyniowych WPN. (Zakł. Taksonomii

Roślin UAM).

Zoologia

- BARANIAK E., BĄKOWSKI M. 1992/1993: Lepidoptera WPN. (Zakł. Zoologii Syst. UAM).
- BARTKOWSKA K. 1992/1993: Siphonaptera drobnych ssaków i ptaków WPN. (Zakł. Zoologii Syst. UAM).
- BEDNORZ J. 1992/1993: Wpływ emisji przemysłowych na zgrupowania ptaków lęgowych WPN. (Zakł. Biologii i Ekol. Ptaków UAM).
- BEDNORZ J., KOSIŃSKI Z. 1992/1993: Wpływ gospodarki leśnej na rozmieszczenie i liczebność ptaków drapieżnych i kruka w WPN. (Zakł. Biologii i Ekol. Ptaków UAM).
- BEDNORZ J., KOSIŃSKI Z. 1992/1993: Awifauna WPN z uwzględnieniem stosunków ilościowych. (Zakł. Biologii i Ekol. Ptaków UAM).
- CIERZNIAK T. 1993: Fauna pszczół (Apoidea) rezerwatów leśnych WPN. (Kat. Ochrony Środ. WSP Bydgoszcz).
- CZEKANOWICZ H. 1992: Owady minujące WPN (okolice Osowej Góry). (Zakł. Zoologii Syst. UAM).
- DUBAS A. 1992/1993: Ichtiofauna jeziora Kociotek i Jez. Budzyńskiego. (Zakł. Hydrobiol. UAM).
- GOLUBIEWSKA H., Tkaczyk J. 1992: Drobne ssaki i ich pasożyty zewnętrzne (Siphonaptera) z północno-wschodniego pobrzeża WPN. (Zakł. Zoologii Syst. UAM).
- GOŹDZIK J. 1992: Analiza rozmieszczenia kopców mrówek z grupy *Formica rufa*. (Zakł. Ochrony Środ. Przynr. TiR-AWF Poznań).
- JURCZYŹYNYN M. 1992/1993: Nietoperze WPN. (Zakł. Zoologii Syst. UAM).
- KOMOROWSKI M. 1992: Przyczynek do biologii i ekologii wilgi w WPN. (Zakł. Biologii i Ekol. Ptaków UAM).
- KURCZEWSKI R. 1992: Badania znakowanej populacji jaszczurki zwinki (*Lacerta agilis*) na terenie rez. Jezioro Budzyńskie w WPN. (AR, Poznań).
- MICHALSKA Z. 1992/1993: Owady minujące WPN. (Zakł. Zoologii Syst. UAM).
- NOWOSAD A. 1992/1993: Materiały do znajomości chrząszczy kusakowatych (Staphylinidae) wybranych środowisk WPN. (Zakł. Zoologii Syst. UAM).
- OSIEJUK T. 1992: Wybiórczość i behavior żerowiskowy dzięciołów, pęłaczy i kowalika. (Zakł. Biologii i Ekol. Ptaków UAM).
- PIEKARSKA-BONIECKA H. 1992/1993: Gąsieniczniki z podrodziny Pimplinae krajobrazu rolniczego Wielkopolski. (AR-Poznań).
- PIEŁOWSKI Z. 1992: Restytucja populacji sokoła wędrownego (*Falco peregrinus*) w Polsce. (Stacja Bad. PZŁ, Czempin).
- SKORUPSKI M. 1993: Roztocze z podrzędu Mesostigmata WPN. (Kat. Ochrony Lasu i Środ. Przynr. AR Poznań).
- TECZYŃSKI J. 1992: Płazy WPN. (Zakł. Zoologii Ogólnej UAM).
- ZIOMEK J. 1992/1993: Występowanie i liczebność Micromammalia w charakterystycznych biotopach WPN. Wpływ emisji przemysłowych na faunę

drobnych ssaków okolic Lubonia. (Zakł. Zoologii Syst. UAM).

Geologia i geomorfologia

- KACZMAREK L. 1992/1993: Geneza i wiek rzeźby WPN. (Stacja Ekol. UAM).
- KOSTRZEWSKI A. 1992: Pomiar intercepcji wody i materii przez szatę roślinną i jej rola w procesach ługowania i erozji gleb. (Inst. Bad. Czwartorzędu UAM).
- NOWACZYK B. 1992: Holocenijskie wahania poziomu wód jezior WPN i jego otuliny. (Inst. Bad. Czwartorzędu UAM).
- SCHUBERT T. 1993: Geologia osadów wypełniających rynną jeziora Skrzyńka. (Inst. Bad. Czwartorzędu UAM).
- TOBOLSKI K. 1993: Historia ekosystemów wodnych i torfowiskowych na podstawie badań paleoekologiczno-paleolimnologicznych reprezentatywnych rdzeni osadów jeziornych. (Inst. Bad. Czwartorzędu UAM).

Monitoring zagrożeń

- BARAŁKIEWICZ D. 1993: Zawartość i zmiany sezonowe RWO i ZWO w jeziorach WPN. (Zakł. Analizy Wody i Gruntów UAM).
- GRZEBIEŃ P. 1992. Bariery ekologiczne na obszarze WPN. (Zakł. Ochrony Środ. Przyr. TiR-AWF Poznań).
- JABŁOŃSKI D. 1993: Zawartość metali ciężkich i substancji fenolowych w drewnie i liściach dębu na terenie WPN. (Wydz. Technologii Drewna, AR, Poznań).
- JASIŃSKA-GUZOWSKA M. 1992. Zagrożenia wynikające z turystyki i innych form rekreacji na terenie WPN. (Wydz. Leśny AR, Poznań).
- KABACIŃSKI M. 1993: Wpływ chemizacji rolnictwa na zanieczyszczenia wód I poziomu wodonośnego w otulinie WPN. (Zakł. Analizy Wody i Gruntów UAM).
- KRASKA M., Leszczyńska K. 1993: Kumulacja metali ciężkich w łańcuchach troficznych jezior Witobelskiego i Góreckiego. (Zakł. Ochrony Wód UAM).
- MASTYŃSKI J. 1992: Program ochrony ekosystemów wodnych i łąkowych WPN. (Kat. Rybactwa Śródlądowego AR, Poznań).
- SIEPAK J. 1992/1993: Ocena wpływu zmiennej emisji fluoru i innych zanieczyszczeń na wody, gleby i roślinność na obszarze WPN i jego otuliny. (Zakł. Analizy Wody i Gruntów UAM).
- SOBCZYŃSKI T. 1993: Poziom metali ciężkich i biopierwiastków w łańcuchu troficznym (ryby) jezior WPN. (Zakł. Analizy Wody i Gruntów UAM).
- WALNA B. 1993: Odczyn powierzchniowy warstw gleby WPN. (Stacja Ekologiczna UAM, Jezioro).

Turystyka

- ZĄTEK W., BOGUCKI J. 1993. Ekoturystyka bezkonfliktową formą użytkowania turystycznego WPN. (TiR-AWF, Poznań).

Socjologia

KOSMACZ S. 1993. Postawy mieszkańców terenów objętych ochroną wobec WPN. (TiR-AWF, Poznań.

Adres autorki :
Wielkopolski Park Narodowy
Pracownia Naukowa Jezioro
62-050 Mosina

Maciej Gontarek

**OŚRODEK INFORMACYJNO - EDUKACYJNY "DOMEK
MYŚLIWSKI" W KARKONOSKIM PARKU NARODOWYM
"Hunting Lodge" Information-Education Center in Karkonoski
National Park**

Edukacja ekologiczna należy do podstawowych działań parku narodowego, a jej zakres powinien być związany głównie z terenem i specyfiką parku. Rzadko kiedy parki narodowe mogą pozwolić sobie na edukację szerszą, nazwijmy ją ogólnoprzyrodniczą. Z drugiej zaś strony edukowanie sprowadza się często do organizowania prelekcji i wydawania folderów. Niektóre parki posiadają muzea przyrodnicze. Niestety, zazwyczaj ich skostniała forma nie zachęca do zwiedzania.

Cieszy zatem uruchomienie Ośrodka Informacyjno - Edukacyjnego w Karkonoskim Parku Narodowym. Na ośrodek zostało zaadaptowane niewielkie schronisko "Domek Myśliwski", położone u wylotu Kotła Małego Stawu. Jest on usytuowany przy jednym z głównych szlaków turystycznych, a zatem istnieje szansa na dużą frekwencję turystów odwiedzających park.

Opracowano ramowy plan działania ośrodka. Będzie go obsługiwać dwoje pracowników - jeden odpowiedzialny za merytoryczną działalność ośrodka, drugi zabezpieczający funkcjonowanie budynku. W okresie letnim w budynku będą odbywać praktyki zawodowe studenci wydziałów przyrodniczych. Na piętrze została wyremontowana i dość dobrze wyposażona salka do prowadzenia zajęć dla ok. 10 osób.

Główne cele, jakie stoją przed ośrodkiem, to szerzenie wiedzy na temat Karkonoskiego Parku Narodowego oraz podnoszenie ogólnej wiedzy ekologicznej i wykształcenie nawyków ochroniarskich wśród zwiedzających. Turyści indywidualni będą mogli uzyskać bieżące informacje na temat zagadnień związanych z parkiem, stanem szlaków, kupić wydawnictwa